

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

КОМУНІКАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
(назва навчальної дисципліни)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять
з навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальностей 011 Науки про освіту
(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

кафедрою іноземних мов та перекладу, протокол № 13 від 22.04.2016 р.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Метою проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Комунікації в освітній діяльності» є засвоєння на практиці отриманих знань та практичне оволодіння комунікативними вміннями в освітній діяльності.

У ході практичних занять здобувач набуває професійних компетентностей та практичних навичок роботи з вирішення прикладних задач професійної діяльності.

Відповідно до програми навчальної дисципліни «Комунікації в освітній діяльності» на практичні заняття відводиться 22 год. навчального часу.

Практичні заняття з навчальної дисципліни «Комунікації в освітній діяльності» проводяться у навчальних аудиторіях Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання аспірантом сформульованих завдань.

Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті. Воно включає проведення попереднього контролю знань, вмінь і навичок аспірантів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю аспірантів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

При підготовці до конкретного практичного заняття в межах виконання відповідного завдання (табл. 2.1) здобувачі формують доповідь/есе, які відповідають зазначеним викладачем вимогам, та захищають його під час аудиторного заняття перед викладачем і аудиторією одногрупників.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для практичних занять, які передбачені навчальним планом і програмою навчальної дисципліни для засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Перелік тем та завдань для практичних занять

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхід не ПЗ*	Література
Змістовий модуль I. Комунікації в професійній діяльності педагога						
1.	Тема 1. Загальна характеристика	Комунікативна Прагматична	Види комунікацій в освітній	2		Основна: [6, 11, 17].

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
	спілкування	Професійна	діяльності. Поняття про педагогічне спілкування. Предмет, об'єкт педагогічного спілкування. Принципи, функції, етапи та рівні педагогічного спілкування. Мета і завдання педагогічного спілкування.			Додаткова: [20, 22] Ошибка! Источник ссылки не найден.
2.	Тема 2. Педагогічна риторика	Комунікативна Прагматична Професійна	Становлення педагогічної риторики. Риторичний канон у мовленнєвій діяльності педагога.	2		Основна: [2, 3, 13, 15]. Додаткова: [19, 23]
Разом за змістовим модулем I				4		
Змістовий модуль II. Ораторська майстерність педагога						
	Тема 1. Педагогічне красномовство	Комунікативна Професійна	Особливості публічного мовлення педагога, його функції та цілі. Інформаційне, переконуюче, спонукальне, агітаційне, протокольно-етикетне мовлення у діяльності педагога. Побудова публічних виступів педагога. Жанри мовлення, тексти навчально-наукового стилю в мовленні педагога.	2		Основна: [12, 14, 15, 18]. Додаткова: [19, 22, 23, 25]
	Тема 2. Техніка та культура	Соціолінгвістична Професійна	Мовленнєвий апарат. Дихання та його	4		Основна: [1, 4, 8, 15, 16].

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
	мовлення педагога		тренування. Голос і процес його виховання. Дикція. Інтонація. Паузація. Критерії культури мовлення (правильність, комунікативна доцільність, точність висловлення, логічність, ясність та доступність викладу, виразність, естетичність, доречність). Мовленнєвий етикет педагога, етноетикет.			Додаткова: [21, 26]
Разом за змістовим модулем II				6		
Змістовий модуль III. Монологічне мовлення в освітній діяльності						
	Тема 1. Пояснювальний монолог в професійному мовленні педагога	Професійна Комунікативна	Побудова композиції промови. Підготовка до публічних виступів.	4		Основна: [1, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 18]. Додаткова: [19, 22, 24, 26]
	Тема 2. Взаємодія педагога та аудиторії	Комунікативна Соціолінгвістична	Врахування особливостей аудиторії. Портрет слухачької аудиторії. Форми подання інформаційного матеріалу навчального та наукового характеру. Засоби аргументації.	4		Основна: [1, 5, 7, 9, 10, 12, 18]. Додаткова: [19, 21, 22, 24, 26]
Разом за змістовим модулем III				8		
Змістовий модуль IV. Діалогічне мовлення в освітній діяльності						
	Тема 1. Основи	Комунікативна Прагматична	Спор, дискусія, полеміка.	2		Основна: [4, 7, 9, 10,

№ з/п	Назва теми	Компетентності, які забезпечуються	Програмні питання і завдання	Кількість годин	Необхідне ПЗ*	Література
	полемічної майстерності педагога	Професійна	Культура спору. Засоби переконання опонента. Полемічні прийоми. Евристичні методи генерування нових ідей: мозкова атака, метод евристичних питань, метод багатомірних матриць, метод інверсії, метод емпатії, метод синектики. Мистецтво відповідати на питання, робити репліки та зауваження.			18]. Додаткова: [19, 21, 22, 24, 26]
	Тема 2. Невербальні засоби комунікації	Комунікативна Прагматична Професійна	Класифікація жестів. Урахування національних особливостей використання невербальних засобів комунікації.	2		Основна: [4]. Додаткова: [21, 26]
Разом за змістовим модулем IV				4		
Разом за навчальною дисципліною				22		

*ПЗ – програмне забезпечення

3. ТИПОВИЙ ПРИКЛАД ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 7:

Побудова композиції промови.

Завдання: Ознайомити здобувачів з поняттям «Композиція промови», технологією складання плану промови.

Мета заняття: формування мотивації щодо розширення досвіду риторичної компетентності у педагогічній діяльності, оволодіння досвідом будувати промову за складеним планом.

Основні теоретичні відомості: поняття «композиція промови», складники композиції промови, складання плану промови, його види.

Мотиваційно-цільовий етап.

Застосування методів і прийомів: каталог питань, побудова асоціограми, проблемні ситуації. Для активізації суб'єктного досвіду та пізнавальної потреби,

орієнтування в проблемі пропонується фрагмент статті «Поради лекторам» відомого суспільного діяча та юриста А.Ф.Коні щодо досягнення успіху публічного виступу із завданням самостійно визначити тему заняття:

«Для успіху промови важливим є перебіг думки лектора. Якщо думка перекидається з предмета на предмет, якщо основне постійне переривається, то таку промову майже неможливо слухати» [4].

Здобувачі мають самостійно визначити тему заняття і відповісти на такі питання: Наскільки важливою є правильно побудована композиція промови? До яких наслідків може призвести нелогічна побудова промови? Яке значення має складання плану? Завдяки такому підходу здобувачі самі усвідомлюють мету заняття.

На даному етапі передбачено побудову асоціограми «Побудова промови», яка має включати змістові елементи, запропоновані здобувачами під час групової роботи.

Комунікативно-пізнавальний етап.

Ознайомлення здобувачів зі складовими композиції промови (вступ, основна частина, завершення), прийомами привертання уваги аудиторії на кожному з етапів; можливими недоліками композиції; методами викладу матеріалу промови; а також складанням різних типів плану.

Діяльнісно-операційний етап.

Завдання репродуктивного та продуктивного характеру: завдання на відтворення цілісного тексту з окремих фрагментів шляхом їх правильного розташування або сортування фрагментів двох текстів промов і відтворення кожної з них. До творчих завдань відносяться завдання на відтворення цілісного тексту промови на основі одного елемента композиції. Такі завдання передбачають зміну умов й потребують самостійного варіативного пошуку способу розв'язання завдання, оригінального підходу до його вирішення, наприклад:

Завдання. Прочитайте закінчення до промови. Складіть на його основі вступ і основну частину.

Сподіваюсь, що я в доступній формі виклав основні показники діяльності нашого університету за останній навчальний рік. Хочеться вірити, що Ви, шановні колеги, оцінили переваги взаємовигідного співробітництва з нами.

Я із задоволенням відповім на всі можливі питання, що виникли у Вас під час доповіді.

Дякую за увагу!

Оцінно-корекційний етап передбачає контроль знань і вмінь здобувачів з теми. Контрольні завдання:

1. Розкрийте зміст поняття «композиція промови».
2. Назвіть види планів, які рекомендується складати промовцю на різних етапах підготовки промови.
3. Надайте характеристику основним елементам композиції: вступу, основній частині і закінченню.
4. Назвіть методи викладу матеріалу та прийоми привертання уваги.
5. Які недоліки в побудові промови знижують її ефективність?

Очікуваний результат виконання завдання: усвідомлення необхідності

Завдання для практичних занять	Змістовий модуль 3				Змістовий модуль 4				Сума балів
	ЗПЗ1	ЗПЗ2	ЗПЗ3	ЗПЗ4	ЗПЗ1	ЗПЗ2	ЗПЗ3	ЗПЗ4	
Максимальна кількість балів	2	3	3	3	2	3	3	3	38

ЗПЗ – завдання для практичних занять.

Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності здобувача та іншої академічної документації.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

5.1. Основна

1. Апресян Г.З. Ораторское искусство. М., Изд.-во Моск. ун-та, 1978. – 280 с.
2. Безменова Н.А. Очерки по теории и истории риторики. М., Наука, 1991. – 215 с.
3. Вандишев В.М. Риторика: экскурс в историю вчень і понять: Навч. посібник. – К.: Кон-дор, 2003. – 264 с.
4. Введенская Л. А. Культура и искусство речи. Современная риторика: для высш. и сред. учеб. заведений / Л.А.Введенская, Л.Г.Павлова. – Ростов н/Д : Феникс, 1995. – 576 с.
5. Волков А.А. Основы риторики: Учебное пособие для вузов. – М.: Академический проспект, 2003. – 304 с.
6. Гойхман О.Я. Основы речевой коммуникации: Учебник для вузов / О.Я.Гойхман, Т.М.Надеина / Под ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 272 с.
7. Гурвич С.С. и др. Основы риторики: – К., Выща школа, 1988. – 248 с.
8. Єлісовенко Ю. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: [навч. посібник] / Юрій Єлісовенко. – [за ред. В.В. Різуна]. – К.: Атіка, 2008. – 204 с.
9. Зарецкая Е.Н. Риторика: теория и практика речевой коммуникации. 2–е изд. / Е.Н.Зарецкая. – М.: Дело, 1999. – 480 с.
10. Кропивко І.В. Риторика. Навч. Посібник. – Дніпропетровськ: Пороги, 2003. – 67 с.
11. Львов М.Р. Основы теории речи. – М.: Издательский центр „Академия”, 2000. – 248 с.
12. Львов М.Р. Риторика. – М.: Издательский центр „Академия”, 1995. – 256с.

13. Михальская А.К. Педагогическая риторика: история и теория. Учеб. пособие для студентов пед. университетов и институтов / А.К.Михальская. – М.: Издательский центр «Academia», 1998. – 432 с.

14. Михальская А.К. Русский Сократ: Лекции по сравнительно-исторической риторике: учеб. пособие для студентов гуманитарных факультетов / А.К.Михальская. – М.: Издательский центр «Academia», 1996. – 192 с.

15. Мурашов А.А. Речевое мастерство учителя (педагогическая риторика) / А.А.Мурашов. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 393 с.

16. Пасинок В.Г. Основы культуры мовлення: навч. посіб / В.Г.Пасинок. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. – 228 с.

17. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Г.Г.Почепцов. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер. – 2001. – 656 с.

18. Сагач Г.М. Риторика: Навч. посібник для студентів серед. і вищ. навч. закладів / Г.М.Сагач. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре», 2000. – 568 с.

5.2. Додаткова

19. Аннушкин В.И. Риторика. Экспресс-курс: учеб. пособие. – 3-е изд., стереотип. – М.: ФЛИНТА : Наука, 2011. – 224 с.

20. Габідулліна А. Р., Андрієнко Т. П., Кузена Н. В. Основы теорії мовної комунікації: навчальний посібник. – Донецьк, видавниче підприємство кп "Регіон", 2000, -196 с.

21. Кузнецов И. Н. Практикум по риторике: Учеб.-справоч. пособие. — Минск: Совр. слово, 2004. — 352 с.

22. Онуфрієнко Г.С. Риторика. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 592 с.

23. Педагогическая риторика: Практикум / Под общ. ред. Н.А. Ипполитовой. М., 2003.

24. Сагач Г.М. Ділова риторика: Мистецтво риторичної комунікації: навч. посіб. / Г.М.Сагач. – К.: Вид-во «Зоря», 2003. – 255 с.

25. Сагач Г.М. Золотослів / Г.М.Сагач. – К.: Райдуга, 1993. – 366 с.

26. Ципіна Д.С. Тренінги з формування риторичної компетентності / Д.С.Ципіна. – Х. : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 68 с.

5.3. Ресурси Інтернет

28. Волков А.А. Курс русской риторики. <http://www.klikovo.ru/db/sect/51>

29. Вопросы теории и практики обучения профессиональной речи в современных публикациях и исследованиях <http://www.seun.ru/books/Books/KaFFiP/Metod/orlov02/1.2.htm>